

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

223. An possit maritus tuta conscientia interficere vxorem in adulterio
deprehensam? Ex p. 3. tr. 4. res. 222. aliàs 223. p. 469.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76405](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76405)

Diaconisatum aetate determinetur senilis aetas ad sexaginta annos, quia leges illae fundantur in praesumptione ut plurimum, aetatem in hoc casu cum sit specialis dispositio huc tantum respiciens, unumquodque iudicandum est ex propriis circumstantiis, & ideo non potest certa regula definiti. Hec Pontius.

4. Secunda opinio est Aloylij Bariole in aphorismis. *M. ver. maritus sexagenarius Riccius part. 2. decis. 131. & 135.* Bartholomaei à S. Fausto in *thesaur. Relig. lib. 5. q. 55.* Dominici Soto in *4. sem. dist. 27. q. 1. art. 4. §. praeterea contra eandem primam concl. §. dist. 38. q. 1. art. 2. concl. 2. & 3.* Cordub. q. 178. Azorij *tom. 1. lib. 18. cap. 14. q. 11.* & aliorum, asserentium foeminam dici senem quoad hunc effectum, quando est sexagenaria, quia, ut satis apud DD. firmatum est, sexagenarios neque ad ieiunium obligari, neque teneri cum Bulla abstinere à lacticiis, quia in tali aetate dicuntur senes.

5. Tertia opinio, quam ego probabilem & tutam in praxi esse existimo, ut superiores, asserit, foeminam quinquagenariam esse senem quoad hunc effectum, & ita docet Sanchez *de mari. 10. 2. lib. 7. disp. 32. n. 15.* quem citant & sequuntur nouissimè Io. Gutierrez, & August. Barbosa, ille in *tr. de mari. c. 91. n. 2.* hic in *collect. to. 1. lib. 3. tit. 12. cap. 4. n. 4.* vbi sic asserit. Credite merito Sanchez foeminas quinquagenarias esse senes quoad hunc effectum, qui attento breviori cursu vitae illarum, ac celeriori senectutis aduentu, tam senex est mulier quinquagenaria, quam vir sexagenarius, quod communis aetiam testatur, & libidinis ardor ita repescit in illa, ac in hoc etiam in ea aetate est sterilitas, & communiter verè senex tunc appellatur, & de suspitione incontinentiae libera creditur. Ita Barb. Vide etiam Bonac. *de matrim. in nouiss. editione q. 3. punct. 4. n. 12.* hanc etiam sententiam docentem, & Fillucium *tom. 1. tr. 10. part. 2. c. 4. num. 133.*

6. Notandum est tamen hic quod ad Episcopum pertinet dispicere verum vxor in his casibus extra incontinentiam periculum existat, quare conuenit ab eo licentiam petere, ut colligitur ex *c. si vir & vxor. 27. q. 2.* & notauit Glossa. in *cap. 1. de conuer. coniug. verb. reuocari*, sed an dicta licentia adhibenda sit ex praeepti necessitate, negat Sanchez *lib. 7. disp. 32. n. 2.* sed affirmat Richardus in *4. dist. 32. art. 2. q. 3. gloss. cit. verb. reuocari*, & ita in praxi obseruatur, teste Laym. *loc. cit.* Verum Pontius *vbi infra n. 2.* putat circa licentiam petendam ab Episcopo iam vlti abolitum esse praeeptum si quod extitit, neque etiam consuetudine receptum est, ut petatur Episcopi licentia. Sic ille; & post illum Gutierrez *vbi supra n. 4.* Sed ego non recederem ab affirmatiua sententia quam praeter Sanchez ex notericis docet Rebellius *lib. 3. q. 4. n. 11.* & Bonacina *vbi supra.*

7. Non desinam tamen hic adnotare quod si conlux ingrediatur Religionem vt proficiatur, sufficere si ingrediatur Religionem S. Ioannis, vnde ego in facti contingentia consului foemina ingrediente ad proficiendum in monasterio Monialium, potuisse virum se militem S. Ioannis efficere, & ita hanc opinionem docet in terminis Basilius Pontius *de mari. lib. 9. cap. 12. n. 3.* vbi sic ait. Cum ergo vno coniuge ingrediente Religionem, alter sit iuuenis, ingredi etiam Religionem compellitur, sufficit autem ingredi Religionem S. Ioannis, constatque ex praxi, & ego vidi sic seruari. Ita Pontius, contra Sanch. *lib. 7. disp. 32. n. 4.* negatiuam sententiam docentem, quā nouissimè sequitur Faustus in *thesaur. Relig. lib. 5. q. 58.* sed, ut dixi, opinio Pontij est probabilis, & vt talem illa tenent multi viri docti de hac re à me consulti.

8. Et tandem pro coronide huius resolutionis quero, an ingrediente vxore in Religionem, possit vir senex remanere in saeculo cum voto castitatis perpetuae, sicuti de vxore dictum est *supra*. Affir-

Tom. 11.

matiuam sententiam docet Basilius Pontius *loc. cit. num. 1.* vbi sic ait. Si consentiat vir vt vxor Religionem ingrediatur, ipse etiam ingredi debet, neque potest in saeculo remanere, nisi fortasse vir sit admodum proeucta aetatis, vt in saeculo sine periculo permanere possit, vel nisi vir creetur Episcopus. Ita ille.

9. Sed aduersus illum insurgit nouissimè Galpar Hurtado *tract. de matrim. disp. 11. difficul. 9. n. 8.* vbi sic ait. Conueniunt Doctores neutrum coniugum posse Religionem ingredi, nisi uterque ingrediatur, vt exprimitur in *cap. vxoratus*, vbi excipitur posse maritum ingredi, non ingrediente vxore, quando vxor est senex, & non suspecta de incontinentia, si castitatem voueat; nullibi tamen excipitur posse vxorem ingredi, non ingrediente marito, quamuis proeucta aetatis, & potentis manere in saeculo absque periculo, & ideo Basilius absque fundamento excipit, quod id possit vxor in casu dicto. Sic Hurtado. Sed immerito quidem asserit Pontium loquutum fuisse sine fundamento, nam opinio Pontij determinatur in *cap. ad Apostolicum, de conuers. coniug. vbi* de alterutrius coniugis ingressu sic deciditur. Non est alter coniugum recipiendus ad obseruantiam regularem, nisi reliquus perpetuam continentiam repromittat, sed & vitam debet mutare, nisi forte sit eius aetatis, vt sine suspitione incontinentiae valeat in saeculo remanere; sic textus ibi ex quibus verbis clarè apparet contra Hurtadum, quod non solam vxor, sed etiam vir potest in saeculo remanere, si sit senex, & sine incontinentiae periculo, vt optime docuit Pontius. Vide etiam Layman *lib. 5. tr. 10. part. 5. cap. 7. num. 2.* Sanchez *lib. 7. disp. 32. num. 2.* & Bonaciam *de matrim. in nouiss. edit. quasi. 3. punct. 4. num. 12.* qui etiam docet virum, vt manens in saeculo dicatur proeucta aetatis, sexagenarium esse debere, vel eam aetatem quae ex prava valetudine illi aetati respondeat, ita vt à periculo incontinentiae credatur ratione aetatis abesse, quod vltimum est valde notandum. Vide etiam Fillucium *tom. 1. tr. 10. part. 2. cap. 4. num. 133.*

RESOL. CCXXIII.

An possit maritus iura conscientiae interficere vxorem in adulterio deprehensam? Ex part. 3. tr. 4. Ref. 2. 22. aliàs 223.

§. 1. **A**liqui affirmatiuè respondent, vt Castillo in *l. 82. Tauri, n. 6. in fin.* & ibi Antonius Gom. *n. 52. in fin. & l. 76. in fin.* Menchaca *de success. creat. §. 7. n. 22.* & *v. sup. freq. c. 8. & illustr. c. 94. num. 4.* Azevedus *li. 8. tit. 20. leg. 1. in fin. & lib. 4. tit. 10. leg. 1. num. 21.* Et ratio est, quia tunc maritus id non efficit tanquam priuata persona, sed tanquam minister iustitiae, ex *l. merito. ff. de adulteris*, & ex *leg. Gracchus eotis. nec* valet dicere has leges esse iniustas; nam, vt ait Lessius, mirum est tot praecleara ingenia Graecorum, & Romanorum hanc iniustitiam tot saeculis non vidisse, eamque legibus, & moribus à tempore Solonis probasse. Deinde eadem leges redactae sunt in Codicem Iustiniani Principis Christiani, & à reliquis Principibus, & Iuriconsultis Christianis acceptatae. Igitur in tali casu publicum ius istarum legum maritos ministros mortis efficit, illisque facultatè tribuit, vt in flagranti possint vxores occidere, non secus ac si post causae cognitionem, & sententiam latam, illos exequenda mortis ministros destinaret, deputat enim maritum tanquam ministrum publicae auctoritatis iustae executioni. Atqui id quidem rectè fieri posse lege lata, etiam inaudita adultera, quia notorius ex-

Sup. hoc in tom. 5. tr. 5. ex lara doctrina Ref. 225. signanter post medium, à verè. Quamuis verum sit. & in fine §. 2. & legq. di. atz Ref.

R c cellus

cessus examinatione non indiget, *cap. bona, de elect.* quando enim crimen notorium per deprehensionem, ac nullatenus excusari potest, nec est necessaria citatio, nec sententia ad pernam irroganda.

2. Unde ex his rationibus motus hanc sententiam Lessius *lib. 2. cap. 9. dub. 5. num. 16.* iudicat probabilem, ut aduertit Basilius Pontius *de matr. lib. 9. cap. 15. num. 20.* qui in *num. 4.* testatur huic opinioni subscripsisse suo tempore multos Theologos Salmanticenses, quorum alij veram, alij probabilem, & omni censura liberam asseruerunt. Adde etiam, quod licet Magister sacri Palatii correxerit Emanuellem Saz. asserentem hanc sententiam esse probabilem, tamen Index Hispanus librorum prohibitorum à supremo Inquisitionis Consilio editus illam minime reprobatur.

3. Sed his non obstantibus, hanc sententiam ipse Pontius improbabilem, & falsam esse existimat, & illam etiam reprobant. 48. Doctores, quos citat, & sequitur Batbola in *collecl. tom. 4. part. 2. caus. 33. quest. 2. cap. inter hac*, ubi Nicolaus scribens à Berio Archiepiscopo dicit, non licere secundum Ecclesiasticas leges uxorem adulteram interficere. Cæteras verò rationes videbis apud Pontium, qui respondet ad argumenta contraria, sicut etiam facit Lessius *ubi supra.* Unde non est amplius de hoc dubitandum, nam ex contraria sententia daretur occasio occidendi impunè quemlibet, fingendo quod cum uxore voluerit commercium habere, & exponeretur manifesto periculo animæ, sic interfectorum salus, qui capi possunt, accusari, & per iudicis sententiam puniri. Igitur prima opinio profors non est tenenda.

RESOL. CCXXIV.

An propter adulterium occultum valeat quis, secluso scandalo uxorem in foro conscientie dimittere?

Et an si uterque coniux sit reus adulterij, nemer possit ab altero diuertere?

Et quid si vnus crimen sit publicum, & alterius occultum?

Et an si innocens post factum diuortij commisit adulterium, teneatur alterum coniugem emendatum iterum ad thorum admittere, & ad instantiam alterius?

Et notatur, quod si præcise sententia Iudicis Ecclesiastici de diuortio, hoc non obstante innocens quamdiu non renuat statum, habet ius liberum ad reuocandū ad se nocentem, si velit, unde non potest dicitur nocens, inuito, aut inconsulto innocenti ad Religionem transire, vel sacris Ordinibus initiari, nec votum simplex castitatis emittere, & etiam si professus sit, vel sacris Ordinibus initiatus, vel votum emisisset, potest reuocari ab innocente, & votum irritare.

Et offeritur, quod si dictus nocens se omnino emendasset, sapiusque, ac instanter petisset reconciliationem, & innocens absolute eam negasset, posset Religionem, aut Ordines suscipere, quia innocens in tali casu est irrationabiliter iniurius? Ex part. 3. tract. 4. Ref. 256. alias 257.

§. 1. **N**egatinè respondet Basil. Pontius *de matr. lib. 9. c. 18. n. 6* qui citat Qvum Thomam, Richardum, Bonauenturam, Turrecrematam, & alios; & ratio præcipua est, quia lex quæ prohibet separationem coniugum etiam fornicationis causa, ante prohibitionem, & Ecclesiæ iudicium, data est iure optimo, ut occurratur hominum malitiæ, & fraudi, cumque eiusmodi leges in præsumptione fundentur, & præsumptiones vltimum non deficiant, non cessat eorum obligatio, etiam si in aliquo particulari casu deficiat præsumptio, & ratio legis. Et ita hanc sententiam docet etiam Ioannes de

la Cruz in *direct. par. 2. de matr. q. 5. dub. 4. concl. 2.*

2. At hic non obstantibus, contraria sententia mihi magis placet. Dico igitur, quod quando adulterium est occultum, ut probari ab innocente non possit, posse illum non expectato Ecclesiæ iudicio in partes longinquas, seculo tamen aliorum secundo. Et ita docet Rebilius *part. 2. lib. 2. quest. 17. n. 2. Coninch ubi infra. Villalobos in sum. tom. 1. lib. 1. diff. 1. n. 4. Sanchez de matr. tom. 1. tract. 3. diff. 1. n. 12. Sotus in 4. diff. 3. quest. 1. art. 3. & ex veteribus Paludanus in 4. diff. 1. quest. 1. art. 3. concl. 3.* Et ratio est, quia vir in foro conscientie, sublato scandalo, sibi ius dicere potest, cum defectus probationis non sit ex culpa sua. Cæteras rationes videbis apud Paludanum, & apud Pontianum in *cap. fori, de adulterij.* Ad argumentum verò Pontij respondeo, quod quando lex fundatur in præsumptione, si deficiat in casu particulari, lex illa non obligat: vide ea quæ adduximus in *part. 1. ar. 10. de legib. resol. 27. & 28.*

3. Sed hæc omnia intelligenda sunt in foro conscientie, vt diximus; nam quod forum exterrinum talis separatio non permittitur, nisi adulterium sit notorium, iuxta *cap. significasti, & cap. peris, de diuortijs.*

4. Notanda sunt tamen aliqua hic obiter. Primum si uterque coniux sit reus adulterij, neuter potest ab altero diuertere, vt patet ex *d. c. significasti, de diuortijs.* quia compensatur mutua iniuria. Nec refert veterius commiserit crimen, aut quod vnus carpius altero, aut quod vnus crimen sit publicum, & alterius omnino occultum, & coniugem lateat, quia uterque verè fidem matrimonij fregit, soli autem innocenti conceditur diuortium. Ita Coninch *de sac. disp. 3. dub. 2. concl. 3. n. 32.* Rebilius *ubi supra. n. 6.* & alij. Unde vt plurimum ex hoc capite multi illicitè diuortium petunt, quod est valde notandum à confessorijs. licet etiam illud quod aduertit Coninch *loc. cit. num. 3.* nempe si innocens post factum diuortium commiserit adulterium; teneatur alterum coniugem emendatum iterum ad thorum admittere, & ad instantiam alterius, vt notat etiam Rebilius *num. 9.* compelli poterit ad id à Iudice.

5. Secundò notat, quod si præcise sententia iudicis Ecclesiastici de diuortio, hoc non obstante innocens quamdiu non mutat statum, habet ius liberum ad reuocandū ad se nocentem si velit; unde non potest dicitur nocens, inuito, aut inconsulto innocenti ad Religionem transire, vel sacris Ordinibus initiari, nec votum simplex castitatis emittere, & etiam si professus sit, vel sacris initiatus, vel votum emisisset, potest reuocari ab innocente, & votum irritare. Et hæc omnia docet Basilius Pontius *de matr. lib. 9. cap. 19. n. 1. & 4. cum alijs.*

6. Verum Coninch *de sacra. disp. 3. dub. 5. concl. 4. num. 26.* asserit, quod si dictus nocens se omnino emendasset, sæpiusque ac instanter petisset reconciliationem, & innocens eam absolute negasset, posset Religionem, aut Ordines suscipere, quia innocens in tali casu irrationabiliter est iniurius, non enim habet ius, vt alter cogatur perpetuò de suo statu incertus manere, nec possit animæ suæ aliquem statum suscipiendo consulere.

RESOL. CCXXV.

An vir teneatur dimittere uxorem adulterantem, & perseverantem in adulterando?

Et quid dicendum est de uxore quod virum adulterantem, & perseverantem in adulterando?

Ei